

ШИФР: «ЛОТОС»

**ВИЯВЛЕННЯ ВПЛИВУ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ
НА БАНКІВСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	5
1.1. Соціально-економічна сутність кредитної діяльності банку.....	5
1.2. Класифікація форм та видів кредитної діяльності.....	6
1.3. Проблеми та перспективи розвитку кредитної діяльності в Україні	8
Висновки за першим розділом	9
РОЗДІЛ 2 КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	10
2.1. Структура кредитної діяльності банківської системи України.....	10
2.2. Динамічний аналіз кредитної діяльності банківської системи України	13
2.3. Аналіз сезонних коливань та циклічності кредитної діяльності банківської системи України	16
2.4. Матричний аналіз кредитної діяльності банківської системи України.	18
Висновки за другим розділом	19
РОЗДІЛ 3 ПРОГНОЗ ОБСЯГІВ КРЕДИТУВАННЯ БАНКІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ ЇХ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ	20
3.1. Прогнозування показників кредитування банківської системи	20
3.2. Рекомендації щодо зниження кредитних ризиків банків України.....	24
Висновки за третім розділом.....	26
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28

ВСТУП

Стабільність розвитку економіки в Україні значно залежить від акумуляції та ефективного перерозподілу грошових коштів через процеси кредитування учасників ринку фінансових послуг. У загальній сукупності кредитної діяльності банки є основними посередниками фінансового ринку, оскільки доходи від надання кредитних ресурсів становлять основну частку їх доходів та приймають участь у формуванні ліквідних активів. Зважаючи на сучасні проблеми функціонування банків в умовах економічної кризи, зростає значимість дослідження питань, пов'язаних із залученням та розміщенням кредитних ресурсів на ринку кредитних послуг.

Дослідженням і вивченням проблем і перспектив розвитку кредитної діяльності банківської системи займалися такі видатні вітчизняні та іноземні вчені як О. Вовчак, Т. Васильєва, Л. Васюренко, В. Глущенко, О. Дзюблюк, В. Коваленко, А. Маслова, В. Міщенко, Н. Зражевська, О. Шелудько, та ін.

Метою дослідження є економіко-статистичний аналіз сучасного стану кредитної діяльності банківської системи України в турбулентних умовах розвитку вітчизняної економіки, виявлення тенденцій, обґрунтування перспектив розширення та зниження ризиків кредитної діяльності банківських установ.

Для досягнення поставленої мети виконані завдання: визначити соціально-економічну сутність кредитної діяльності банків; розглянути класифікацію форм та видів кредитної діяльності банків; визначити проблеми та перспективи розвитку кредитної діяльності в Україні; зробити структурний, динамічний, сезонний та матричний аналіз кредитної діяльності банківської системи України; розробити прогноз на 2020-2022 рр. кредитної діяльності банківської системи України; навести рекомендації щодо покращення кредитної діяльності банківської системи України.

Предмет дослідження – розвиток кредитної діяльності банківської системи України та зменшення впливу ризиків.

Об'єктом дослідження є банківська система України.

У процесі виконання роботи були використані такі **методи**: теоретичного узагальнення, історичний, діалектичний, синтезу, порівняння(стосовно першого розділу дослідження); різноманітні статистичні(для проведення структурного та динамічного аналізу економічних показників та виявлення основних тенденцій банківського сектору), табличний, графічний(для візуального представлення результатів дослідження), матричний (встановлення взаємозв'язків між різнорідними факторів впливу), екстраполяції, економіко-математичні методи та інші.

Практичне значення аналізу дослідження полягає в тому, що прогностичні результати можна використовувати для подальшого планування кредитної діяльності банків України, а також вжити наведені рекомендації щодо зниження кредитних ризиків для підвищення довіри населення до банківської системи України: відповідальність та толерантність банку стосовно кредитних ризиків, їх моніторинг та постійний контроль; наявність інтелектуального персоналу ; впровадження ефективної дієвої інформаційної системи банку щодо ведення та дослідження кредитних операцій

Новизна: визначено проблеми та перспективи розвитку кредитної діяльності в Україні, проведено структурний, динамічний, матричний аналізи, а також аналіз циклічності кредитної діяльності банківської системи України, запропоновано рекомендації зниження кредитних ризиків.

Результати дослідження були апробовані у науковому фаховому виданні України та впровадженні у практичну діяльність банку.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків і рекомендацій. Виконана на 28 сторінках, містить 5 таблиць, 26 рисунків та 24 джерела інформації: наукові та літературні джерела, відкриті джерела Інтернет, законодавчі та нормативні документи, статті, монографії, статистична інформація. В процесі написання роботи було використано Microsoft Office Word, Microsoft Office Excel.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Соціально-економічна сутність кредитної діяльності банку

Кредитна діяльність банку є одним із основоположних критеріїв, який відрізняє його від небанківських установ. У світовій практиці саме з кредитуванням пов'язана значна частина прибутку банку. Водночас кредитування є однією з найризикованіших операцій комерційного банку. Це пояснюється як самою природою кредиту, так і тим, що ця операція посідає чільне місце в балансах більшості комерційних банків [12].

Категорія кредиту так чи інакше розглядається економічною наукою як відносини про надання позики однією особою іншій, що засновані на довірі та передбачають повернення наданої вартості у певний строк зі сплатою ціни за користування. Таким чином, кредитом називають економічні відносини, що виникають між кредитором та позичальником з приводу передачі тимчасово вільних коштів на умовах їх повернення та сплати ціни за користування. Кредит є однією з основних форм руху позичкового капіталу [13].

У структурі активних операцій банку найбільшу питому вагу займає саме кредитна діяльність, тому найбільша частина активів банку вкладається саме у кредитні операції.

Рух позиченої вартості в процесі кредитних відносин відбувається таким чином: акумуляція вільної вартості кредитором; розміщення вільної вартості в позичку; використання позичальником коштів, одержаних у тимчасове користування; вивільнення використаних позичальником коштів з обороту; повернення позиченої вартості кредитору зі сплатою відсотків.

Основними ознаками кредитних відносин є: економічна самостійність кредиторів і позичальників; добровільність та рівноправність учасників

кредитних відносин; не змінюють власника позиченої вартості, з приводу якої вони виникають; виникають у зв'язку з рухом вартості (грошей чи матеріальних цінностей); нееквівалентність – переміщення позиченої вартості не супроводжується зустрічним рухом відповідного еквівалента [18].

Основними функціями кредиту є: перерозподільча, контрольна, стимулююча та функція капіталізації вільних грошових коштів (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Функції кредитної діяльності (виконано автором за джерелом [14])

1.2. Класифікація форм та видів кредитної діяльності

Форми кредиту тісно пов'язані з його структурою, сутністю кредитних відносин. Залежно від руху позикової вартості виділяються дві основні форми кредиту: товарна і грошова (рис. 1.2). У товарній формі виникають кредитні відносини між продавцями і покупцями, коли останні одержують товари чи послуги з відстрочкою платежу. Прикладом такої форми є комерційний кредит. Грошовий кредит виступає, передусім, як банківський кредит. Кредитні відносини між банками і клієнтами виникають не тільки в разі одержання останніми кредиту, а й при розміщенні ними своїх грошових заощаджень у вигляді внесків на поточні і депозитні рахунки.

Вид кредиту – це більш детальна його характеристика за організаційно-економічними ознаками (галузева спрямованість, об'єкти кредитування, забезпеченість кредиту, терміновість кредитування тощо). Залежно від організації кредитних відносин виділяють такі основні види кредиту:

міжгосподарський (комерційний), банківський, лізинговий, споживчий і державний [14].

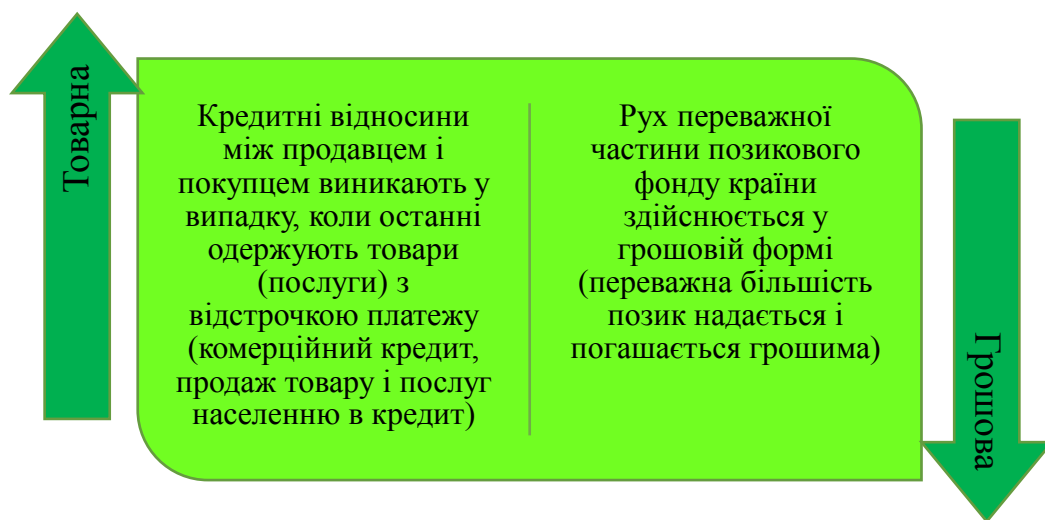

Рис. 1.2. Форми кредиту (виконано автором за джерелом [14])

Банківський кредит класифікують за наступними ознаками: за методом надання; за характером повернення; за термінами користування; за характером забезпечення; за строками повернення; за ступенем ризику; за способом сплати відсотків (рис. 1.3).

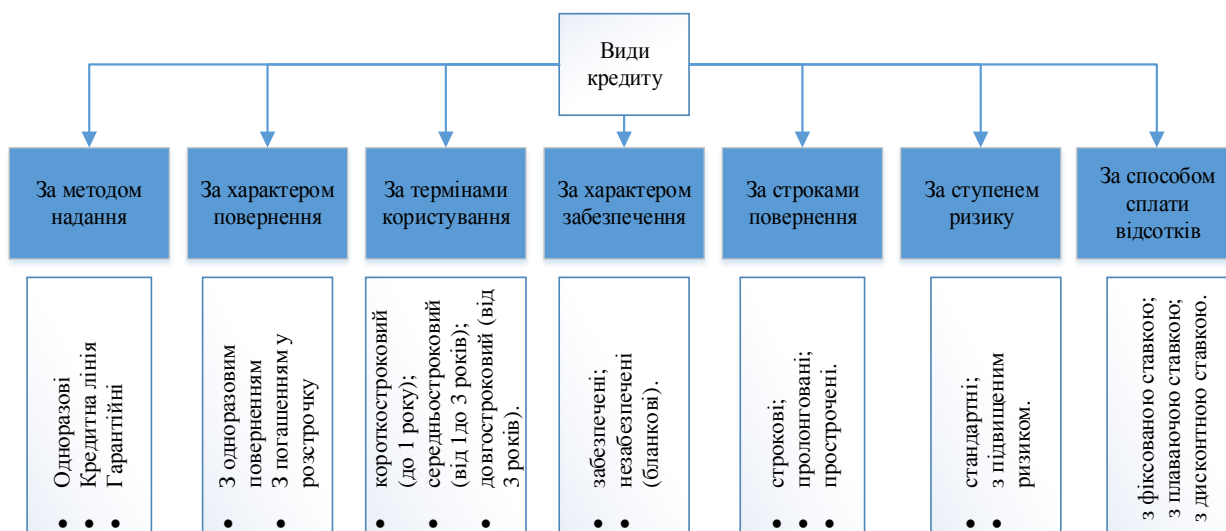

Рис. 1.3. Види банківського кредиту (виконано автором за джерелом [14])

1.3. Проблеми та перспективи розвитку кредитної діяльності в Україні

Ефективна організація кредитної діяльності відіграє важливу роль для банків України, так як більшу частину активів банківської системи представлено саме кредитними вкладеннями. Кредитний ринок як на національному, так і регіональних рівнях за участі банківських установ хоча й розвивається низькими темпами, однак простежується повільний початок його відновлення. Це пов'язано з дилемою, що банки зацікавлені в розвитку економіки, відновленні виробничого потенціалу, але, при цьому, враховуючи кредитні ризики, збільшують обсяги прибутку обережно. Тому держава повинна сприяти частковому формуванню конкурентоспроможного ринку кредитування; стимулювати створення банківськими установами достатнього для здійснення інвестування капіталу і забезпечення його збереженості; сприяти зниженню ризику в кредитній та інвестиційній діяльності.

Основними проблемами, які притаманні сектору вітчизняного банківського кредитування, є: висока вартість грошових коштів, недостатній рівень управління банківськими ризиками, неефективна організація кредитної діяльності банками, як наслідок, суттєве збільшення частки простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів та частки резервів за активними операціями банків, регіональні диспропорції перерозподілу кредитних коштів, висока вартість позикових коштів, значна валютизацію кредитного ринку, низькі темпи розвитку кредитного ринку в Україні.

Аналіз діяльності вітчизняних банків в сфері кредитування свідчить про наявність нестабільності в цій сфері, що є наслідком кризових явищ та зменшує накопичений раніше потенціал. Тому існує нагальна необхідність проведення невідкладних і радикальних змін, без яких темпи збільшення показників кредитної діяльності банків будуть у кращому випадку уповільнюватись з переходом до тривалої стагнації.

Одним із напрямків розширення сектору кредитування може стати створення передумов входження на ринок кооперативних банків, які на регіональному рівні зможуть об'єднати матеріальні, грошові та трудові ресурси всіх видів кооперативів. Це передбачає необхідність удосконалення стратегії розвитку банківської системи України з акцентом на регіональну складову, що стане важливою передумовою підвищення ефективності розвитку вітчизняного ринку кредитування [15].

Висновки за першим розділом

Роль кредиту у ринковій економіці є суттєвою і багатогранною. У своїй перерозподільній функції кредит, який характеризується високою мобільністю, активно впливає на всі процеси суспільного відтворення, значною мірою регулюючи його [19].

Існують різні види і форми кредиту, які виникають у процесі адаптації кредитної системи до умов розвитку світової економіки

У структурі активних операцій банку найбільшу питому вагу займає саме кредитна діяльність, тому найбільша частина активів банку вкладається саме у кредитні операції. Водночас кредитування є однією з найризикованіших операцій комерційного банку.

Основними проблемами банківської системи на сьогоднішній день залишаються відсоткова ставка, модернізація та удосконалення системи управління банківської системи, висока вартість позикових коштів, значна валютизація кредитного ринку.

У наступному розділі проведемо статистичний аналіз кредитної діяльності банківської системи України.

РОЗДІЛ 2

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Структура кредитної діяльності банківської системи України

Стан кредитного портфелю банківської системи в останні роки характеризується заполітизованістю управління банківською системою та економікою в цілому, впливом «капіталу нерезидентів (починаючи з 2014 р.), підвищенням попиту на іноземну валюту, накопиченням платежів за зобов'язаннями держави», високим рівнем ризиків, низькою довірою інвесторів (зовнішніх й внутрішніх) та населення до умов кредитування й діяльності банківської системи України [10].

З 28 лютого 2019 року існує поділ банків на: державні (частка держави 75% статутного капіталу банку); іноземні (контрольні пакети акцій у іноземних банків); приватні (інвестори володіють 50% статутного капіталу банку). За I квартал 2020 р. в Україні налічувалося 75 платоспроможних банків (проти 96 у 2016 р.): 5 банків з часткою держави (6,7% загальної кількості); 20 іноземних банків (26,7%); 50 приватних банків (67%) (рис. 2.1.) [1, 10].

Загальні активи банків у I кварталі 2020 року склали 2.1 трлн грн. Відбулося збільшення на 5,7 % через знецінення гривні у березні. Активи скоротилися на 1,0% (без урахування курсового чинника).

Загальні активи банківської системи України на кінець I кварталу 2020 року склали 2,1 трлн. грн., при девальвації гривні зростання активів складо 5,7%, а в перерахунку на курсову різницю скорочення становило 1,0% [1]. 59,5% загальної вартості активів у сумі 1244 млрд. грн. припадає на банки з державним капіталом, 28,0% на іноземні банківські групи (587 млрд. грн.), а 12,5% або 263 млрд. грн. мають банки з приватним капіталом. Активи

Приватбанку складають 27,3% загальних активів банківського сектору та 45,9% активів державних банків України у сумі 572 млрд. грн. (рис. 2.2).

Рис. 2.1. Структура банківського сектору на 31.03.2020 року (розроблено автором за джерелом [2])

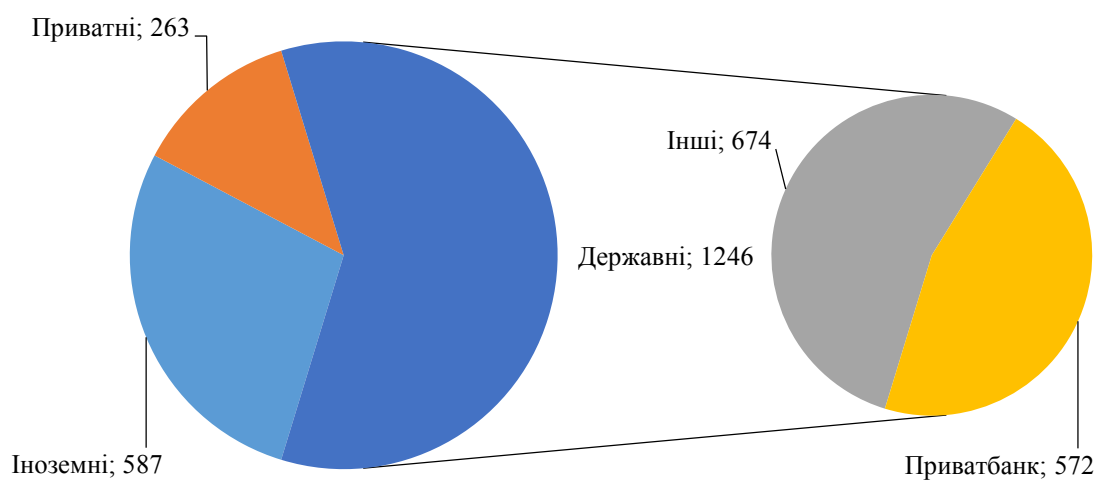

Рис. 2.2. Структура загальних активів банків на кінець I кварталу 2020 року, у млрд. грн. (розроблено автором за джерелом [3])

За рахунок зростання коррахунків в іноземній валюті в інших банках на 30,0% у складі активів вдалося забезпечити достатній рівень ліквідності LCR (Liquidity Coverage Ratio – коефіцієнт покриття ліквідністю) [3].

У розрізі видів економічної діяльності переважає кредитування сфер оптової та роздрібної торгівлі на суму 294418 млн. грн., що становить 36,9% від загальної суми. Друге місце посідає кредитування добувної та переробної промисловості в сумі 195198 млн. грн. (або 24,5%). По 7,9% припадає на сільське господарство, постачання електроенергії та 6,9% на операції з нерухомим майном. Менше 7% становлять надання інших видів послуг, транспорт, будівництво та фінансова і страхова діяльність. Соціальна сфера, до якої входять освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, займає менше 1% (рис. 2.3).

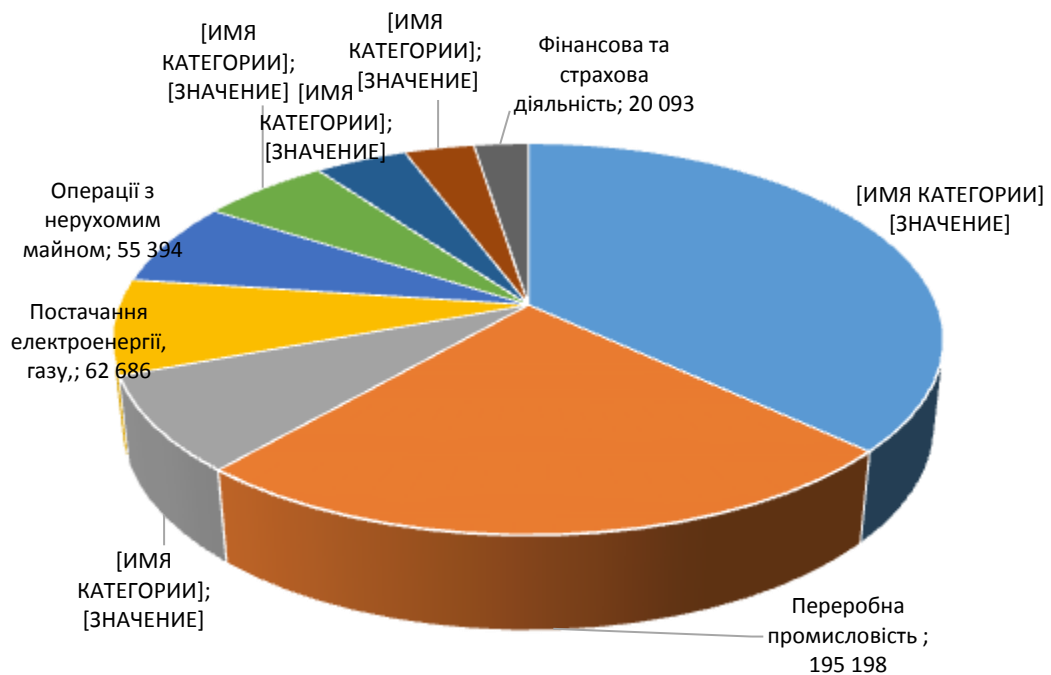

Рис. 2.3. Структура наданих кредитів у розрізі видів економічної діяльності, млн. грн (розроблено автором за джерелом [3]).

За територіальним розподілом кількість структурних підрозділів банків переважає у Київській області (1086), і на 100 тис. населення складає 37 відділень (рис. 2.4.).

Рис. 2.4. Діючі структурні підрозділи банків в окремих регіонах на 01.04.2020, од./од. на 100 тис. населення (розроблено автором за джерелом [2])

2.2. Динамічний аналіз кредитної діяльності банківської системи України

У структурі чистих активів частка кредитів суб'єктам господарювання знизилась з 38,0% на кінець 2016 р. до 34,2–34,7% на кінець 2017-2018 р. та до 27,8 % на початок 2020 р.; частка кредитів фізичним особам зросла з 6,1-6,9 % у 2016-2017 рр. до 9,5–9,4 % у 2019 р. та у I кварталі 2020 р.

За I квартал 2020 р. сума наданих кредитів склала 1108,1 млрд. грн., що на 74,5 млрд. грн. перевищує обсяги 2019 р. та перевищили свого піку у 2018 р. у сумі 1118,6 млрд. грн. з приростом у 5,6% до попереднього року (рис. 2.5). За 2014-2019 рр. обсяги банківського кредитування зросли на 27,2 млрд. грн. або на 0,5 % щороку, середній обсяг наданих кредитів за 6 років становив 1036,2 млрд. грн., зниження обсягів банківського кредитування спостерігалось у 2014 та 2016 рр. [3]. На 27,6 % зросла частка непрацюючих кредитів у портфелях банків Російської Федерації, а найменша частка

непрацюючих кредитів на початок 2020 р. була у портфелях іноземних банків 17,0 % (проти 37% на кінець 2016 р.).

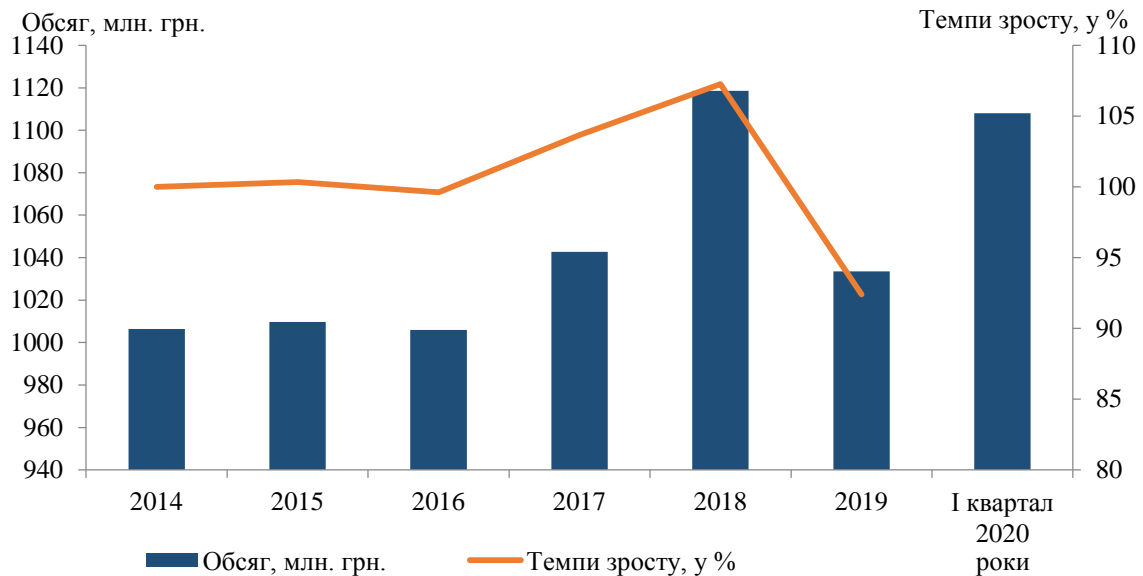

Рис. 2.5. Динаміка обсягів наданих кредитів (ліва шкала, у млрд. грн.) та їх темпи зросту (права шкала, у %) за 2014- I кв. 2020 рр.. (розроблено автором за джерелом [3])

Більшість наданих кредитів отримують юридичні суб'єкти господарювання їх частка у продовж 2014-2019 рр. залишалася майже незмінною на рівні 79,5–84,2%%, проте у грошовому виразі обсяги зросли на 19,4 млрд. грн. У 2018-2019 рр. фізичні особи отримали найбільший обсяг кредитів у сумі 196,6- 206,8 млрд. грн, а у 2016 рр. – найменший у сумі 157,4 млрд. грн., зростання за період склало 27,7 млрд. грн (рис. 2.6). Щорічне зростання обсягів наданих кредитів юридичним особам за 6 років склало 0,5%, а фізичним особам 2,7%.

Частка кредитів наданих фізичним особам найбільшою була у 2019 р. у розмірі 20,0% та у I кварталі 2020 року – 19,7%, причому у грошову вигляді навпаки 206,8 та 218,4 млрд. грн. відповідно.

Ключовими причинами незадовільного стану у сфері корпоративного кредитування в Україні є: повільне відновлення економіки після глибокого її падіння у 2014-2015 рр.; незадовільна якість вже сформованого

корпоративного кредитного портфелю; комплекс проблем банківської системи; повільне зниження рівня інфляції; обмеженість інструментів безпечного та надійного інвестування вільних ресурсів банків [5, 7].

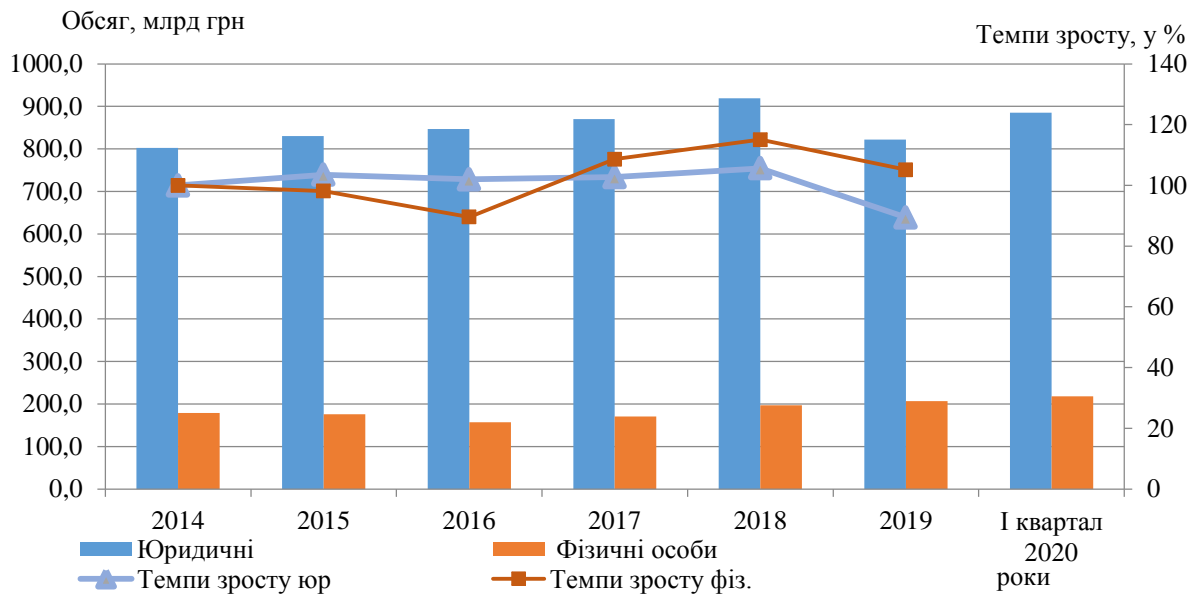

Рис. 2.6. Структура обсягів валових кредитів фізичним та юридичним особам (ліва шкала, у млрд. грн.) та їх динаміка (права шкала, у %) за 2014- I кв. 2020 рр., у млрд. грн (розроблено автором за джерелом [6])

Кредитні ресурси України на кінець I кварталу 2020 року за звітом НБУ складають 55,7% або 654846 млн. грн у національній валюті та 44,3% та у перерахунку у валюту або 521376 млн. грн (рис. 2.7) [4].

З 2017 р. з'явилася тенденція до збільшення виданих кредитів у національній валюті з 575736 млн. грн. до 654846 млн. грн. (частка збільшилась з 52,8% до 55,7%, тобто на 3,1%), причому обсяги кредитів наданих приватними банками суб'єктам господарювання зросли у 1,3 рази, а фізичним особам у 3,8 разів.

Обсяги кредитування у національній валюті в середньому збільшились на 26370 млн. грн., в іноземній валюті – на 2066 млн. грн. Частка кредитів, наданих в іноземній валюті, зменшилась відповідно з 47,2% до 44,3%, тобто з 515178 млн. грн. до 521376 млн. грн. на 6198 млн. грн. Частка чистих валютних кредитів суб'єктам господарювання на кінець року знизилась з

51-53%% у 2016 р. до 18,2% у 2019 р., а фізичним особам з 26,7 до 3,6 %% відповідно, що пов'язано із стабілізацією валютного курсу на рівні 26,6 – 26,6 грн / дол. США.

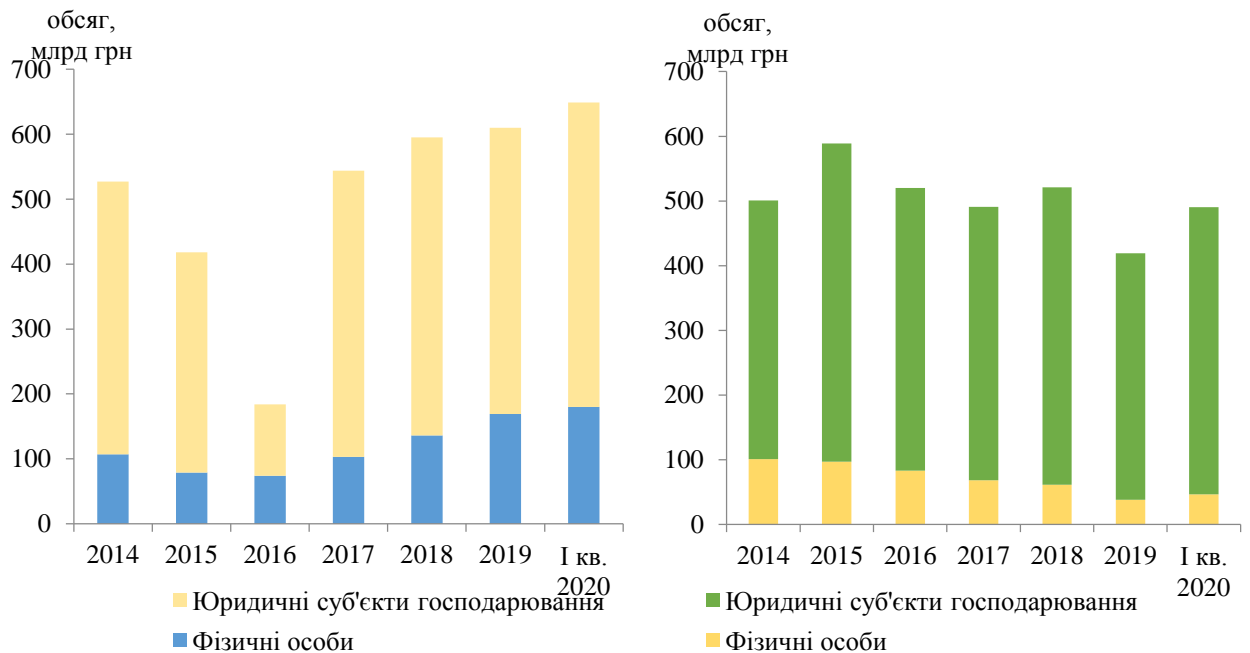

Рис. 2.7. Структурні зміни обсягів кредитів у розрізі національної (зліва) та іноземної (справа) валюти за суб'єктами ринку у 2014 – I кв. 2020 рр, у млрд. грн. (виконано автором за джерелом [4])

2.3. Аналіз сезонних коливань та циклічності кредитної діяльності банківської системи України

Для розрахунку індексу сезонних коливань використовують формулу 2.1 [16].

$$I_c = \frac{\bar{y}_i}{\bar{y}} * 100\%, \quad (2.1)$$

де $\bar{y}_i$ - середнє значення показника за прийнятий проміжок часу (квартал, місяць); $\bar{y}$ - середнє значення показника за весь період. На основі даних, представлених на сайті Міністерства фінансів України про загальний

обсяг кредитування, розрахуємо індекс сезонності по місяцям і кварталам (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Розрахунок індексу сезонності кредитної діяльності банків України за 2017-2019 рр. (розроблено автором за джерелом [6-9])

Місяць	Обсяг за рік, млн. грн.			Всього	В середньому за місяць	Індекс сезонності, %	Індекс сезонності за квартал, %
	2017	2018	2019				
Січень	996205	1074702	1105954	3176861	1058953,7	100,42	99,61
Лютий	993625	1057591	1081046	3132262	1044087,3	99,01	
Березень	985570	1059884	1099595	3145049	1048349,7	99,41	
Квітень	975370	1060990	1090926	3127286	1042428,7	98,85	98,79
Травень	970069	1064391	1094879	3129339	1043113,0	98,92	
Червень	972777	1057372	1089708	3119857	1039952,3	98,62	
Липень	971767	1077904	1072339	3122010	1040670,0	98,68	99,98
Серпень	974205	1127075	1075249	3176529	1058843,0	100,41	
Вересень	992056	1147230	1051680	3190966	1063655,3	100,86	
Жовтень	1007116	1152073	1075614	3234803	1078267,7	102,25	101,61
Листопад	1007132	1144904	1061873	3213909	1071303,0	101,59	
Грудень	1042798	1118618	1033539	3194955	1064985,0	100,99	
Всього	11888690	13142734	12932402	37963826	1054550,7	100	100

Найбільші обсяги припадають на IV квартал, а саме на жовтень, найменші – у 2 кварталі (червень) [6]. На основі отриманих результатів побудуємо графік сезонності по місяцям (зліва) та кварталам (справа) за 3 роки (рис. 2.8).

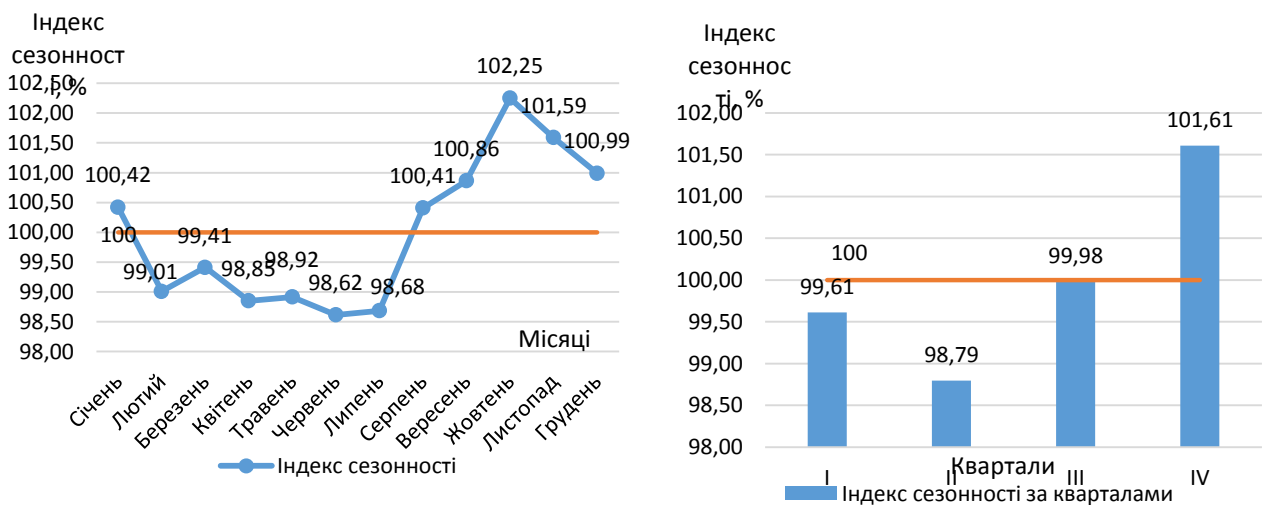

Рис. 2.8. Індекс сезонності обсягів кредитної діяльності України по місяцям (зліва) та кварталам (справа) за 3 роки, у %

2.4. Матричний аналіз кредитної діяльності банківської системи України

За результатами SWOT-аналізу виявлені сильні та слабкі сторони кредитної діяльності банківської системи України, до основних можливостей можна віднести вдосконалення банківських технологій для різних верств населення та застосування маркетингових стратегій щодо надання банківських послуг; до основних можливостей - недовіра населення до банківської системи України, нестабільність економічного розвитку України, поява альтернативних небанківських фінансово-кредитних установ та інші. Наявні можливості банківської системи при правильному менеджменті і маркетингу можуть стати сильними сторонами (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Матриця SWOT-аналізу кредитної діяльності банківської системи України (розроблено автором за джерелом [13])

Сильні сторони (strengths)	Слабкі сторони (weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> –розширення доступу всіх прошарків суспільства до використання фінансових продуктів та послуг; –посилення захисту прав інвесторів і кредиторів під час здійснення кредитування; –створення кредитного реєстру; –стабільна, прозора та ефективна банківська система; –розвинута мережа відділень та філіалів банків; –валютна лібералізація, що дозволяє кредитування у більших обсягах, як в національній, так і в іноземній валюті. 	<ul style="list-style-type: none"> –недосконалість нормативно-правового забезпечення; –низькі рейтинги банків на міжнародній арені; –високий рівень кредитного ризику; –висока питома вага валютних позик у кредитному портфелі банку; –високий рівень проблемної кредитної заборгованості; –зниження якості кредитів.
Можливості (opportunities)	Загрози (threats)
<ul style="list-style-type: none"> –вдосконалення банківських технологій для різних верств населення; –застосування маркетингових стратегій щодо надання банківських послуг. 	<ul style="list-style-type: none"> –недовіра населення до банківської системи України; –нестабільність економічного розвитку України; –посилення банківської конкуренції; –поява альтернативних небанківських фінансово-кредитних установ; –інфляційні процеси; –обмежувальні карантинні заходи значно послабляють попит на банківські послуги.

Висновки за другим розділом

У структурі банківського сектору переважають банки з приватним капіталом та з іноземним капіталом, проте загальні активи найбільші у державних банках.

Суб'єкти кредитування впродовж останніх років віддають перевагу кредитам в національній валюті через нестабільність курсу гривні. У розрізі секторів економіки на кінець травня 2020 року переважають кредити оптової та роздрібною торгівлі (294418 млн. грн.), добувна і переробна промисловість (195198 млн. грн.). За територіальним розподілом кількість структурних підрозділів банків лідирує Київська область (1086), найменша кількість у Луганській області – 118 структурних підрозділів.

У складі загальних обсягів переважають кредити суб'єктів господарювання. Обсяги кредитування загальні мають тенденцію до зростання у другому півріччі в III і IV кварталах. Найбільші обсяги припадають на IV квартал, а саме на жовтень, найменші – у 2 кварталі (червень).

На сьогоднішній день кредитна діяльність банків має однакову кількість сильних та слабких сторін, проте слабкі – більш суттєві.

У наступному розділі на основі проведеного аналізу побудуємо прогнозну модель розвитку кредитної діяльності банківської системи України та визначимо рекомендації щодо її покращення.

РОЗДІЛ 3

ПРОГНОЗ ОБСЯГІВ КРЕДИТУВАННЯ БАНКІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ ЇХ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

3.1. Прогнозування показників кредитування банківської системи

Для того, аби зрозуміти, яку кредитну політику впроваджувати банківській системі та чого очікувати у майбутньому, розробимо прогноз кредитної діяльності банківської системи України на 2020-2022 рр., оскільки маємо дані за 6 років.

На основі даних рис. 2.6 виконаємо прогнозування методом знаходження середньорічних темпів росту за формулою середньої геометричної. Розрахуємо темпи росту для кожного року за формулою 3.1 [16]:

$$T_p^{(n)} = \frac{y_i}{y_{i-1}} * 100, \quad (3.1)$$

де, y_i - загальний обсяг кредитування у звітному періоді; y_{i-1} - загальний обсяг кредитування у попередньому періоді.

Середньорічні темпи росту знаходимо за формулою 3.2 [16]:

$$\overline{T_p^z} = \sqrt[t]{\prod T_p^{(n)}}, \quad (3.2)$$

де $\overline{T_p^z}$ - середньорічний темп росту; t – кількість періодів (років); $\prod T_p^{(n)}$ - добуток темпів росту кожного періоду.

Занесемо отримані результати до табл. 3.1.

Таблиця 3.1.

Темпи росту загальних обсягів кредитування в Україні у 2014-2019 рр.

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Темп росту, %	100	100,34	99,62	103,67	107,27	92,39
Середньорічний темп росту, %	100,5					

Розрахуємо прогнозний обсяг кредитування у 2020-2022 рр. за формулою 3.3 [16]:

$$y_i = \frac{y_{i-1} * \overline{T_p^2}}{100}, \quad (3.3)$$

$$y_{2020} = \frac{1033539 * 100.5}{100} = 1039063 \text{ млн. грн.}$$

$$y_{2021} = \frac{1039063 * 100.5}{100} = 1044616 \text{ млн. грн.}$$

$$y_{2022} = \frac{1044616 * 100.5}{100} = 1050199 \text{ млн. грн.}$$

Побудуємо економічний прогноз значень загального обсягу кредитування у 2020-2022 рр. методом екстраполяції, оскільки значення збільшуються по прямій [16]:

$$y_t = a + bt, \quad (3.4)$$

де a , b – параметри, y_t – прогнозне значення обсягу кредитування.

Для знаходження параметрів a і b розв'яжемо систему рівнянь [16]:

$$\begin{cases} a \sum t + bn = \sum y_i \\ b \sum t + a \sum t^2 = \sum y_i t \end{cases}, \quad (3.5)$$

$$\text{Звідки } a = \frac{\sum y_i}{t}, \quad b = \frac{\sum y_i * t_i}{\sum t_i^2}, \quad (3.6-3.7)$$

де y_i – обсяг кредитування, t – кількість періодів (років).

Проведемо кодування часу і додаткові розрахунки (табл. 3.2):

Таблиця 3.2

Кодування часу

Рік	t	t^2	Yi	Yi*ti	Yt	E	(y_i)^2
2014	-5	25	1006358	-5031790	1000500,90	5857,10	888596353,8
2015	-3	9	1009768	-3029304	1014767,48	-4999,48	696924800,4
2016	-1	1	1005923	-1005923	1029034,05	-23111,05	914719698,8
2017	1	1	1042798	1042798	1043300,62	-502,62	43965740,44
2018	3	9	1118618	3355854	1057567,19	61050,81	6798112434
2019	5	25	1033539	5167695	1071833,76	-38294,76	6908136,111
Σ	0	70	6217004	499330	6217004,00	0,00	9349227163,33
2020	7	49				1086100,33	
2021	9	81				1100366,90	
2022	11	121				1114633,48	

Знаходимо параметри a і b :

$$a = \frac{6217004}{6} = 1036167,33 \text{ млн. грн.}$$

$$b = \frac{499330}{70} = 7133,29 \text{ млн. грн.}$$

Складаємо функцію прогнозу: $y = 1036167,33 + 7133,29 * t$.

Оскільки сума відхилень ε дорівнює 0, то модель є адекватною. Визначимо оптимістичні і песимістичні прогнози кредитної діяльності в Україні за 2020-2022 рр. Розрахуємо помилки прогнозу за формулою 3.8 [16]:

$$\mu = \pm \sqrt{\frac{\sigma^2}{n}}, \quad (3.8)$$

де n – кількість періодів; σ^2 - дисперсія.

$$\text{Звідки } \sigma^2 = \frac{\sum (y_i - \bar{y})^2}{n} \quad (3.9)$$

Розрахуємо значення помилки прогнозу:

$$\sigma^2 = \frac{9349227163,33}{6} = 1558204527,22 \text{ млн. грн.}$$

$$\text{Тоді } \mu = \pm \sqrt{\frac{1558204527,22}{6}} = \pm 16115,23 \text{ млн. грн.}$$

Розрахуємо коефіцієнт варіації за формулою 3.10 [16]:

$$V_\sigma = \frac{\sigma}{\bar{y}} * 100, \text{ у \%} \quad (3.10)$$

де σ - середньоквадратичне відхилення; $\bar{y}$ - середнє значення ознаки.

Для цього необхідно знайти середньоквадратичне відхилення за формулою 3.11 [16]:

$$\sigma = \sqrt{\sigma^2}, \quad (3.11)$$

$$\text{Звідки } \sigma = \sqrt{1558204527,22} = 39474,4 \text{ млн. грн, тоді } V_\sigma = \frac{39474,1}{1036167,33} = 3,8\% .$$

Визначимо середні помилки прогнозу (допустимість) для кожного з прогнозованих років за формулою 3.12 [16]:

$$\mu_i = \frac{\mu}{y_t} * 100, \quad (3.12)$$

звідки отримаємо:

$$\mu_{2020} = \frac{16115,23}{1086100,33} * 100 = 1,48\% ,$$

$$\mu_{2021} = \frac{16115,23}{1100366,90} * 100 = 1,46\% ,$$

$$\mu_{2022} = \frac{16115,23}{1114633,48} * 100 = 1,45\% .$$

Оскільки $\mu < 5\%$ => модель можна використовувати для прогнозування.

Відобразимо отримані значення прогнозу на графіку (рис. 3.1).

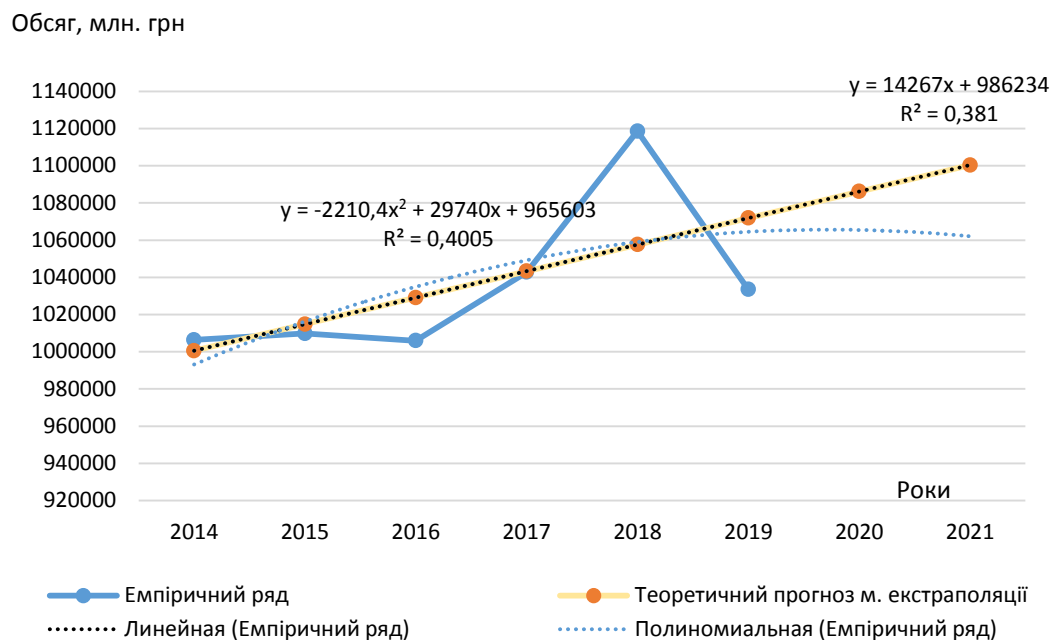

Рис. 3.2. Прогнозні моделі обсягів кредитування в Україні на 2020-2021 рр., у млн. грн (виконано автором за джерелом [16])

Розрахуємо оптимістичний та песимістичний прогнози обсягів кредитування у 2020-2022 рр. (рис. 3.3). Отже, аналізуючи отримані результати, можна зробити висновок, що в основному спостерігається зростання загального обсягу кредитування, за винятком 2019 р., де темпи росту набувають від'ємних значень. За даними прогнозу при сприятливих умовах та розвитку економіки обсяг кредитування досягне 1102215,57 млн. грн у 2020 р., у 2021 р. – 1116482,14 млн. грн, та у 2022 р. – 1130748,71 млн. грн. За умови кризи, політичних та інших проблем, обсяг кредитування

складе 1069985,10 млн. грн. у 2020 р., 1084251,67 млн. грн. у 2021 р. та 1098518,24 млн. грн у 2022 р.

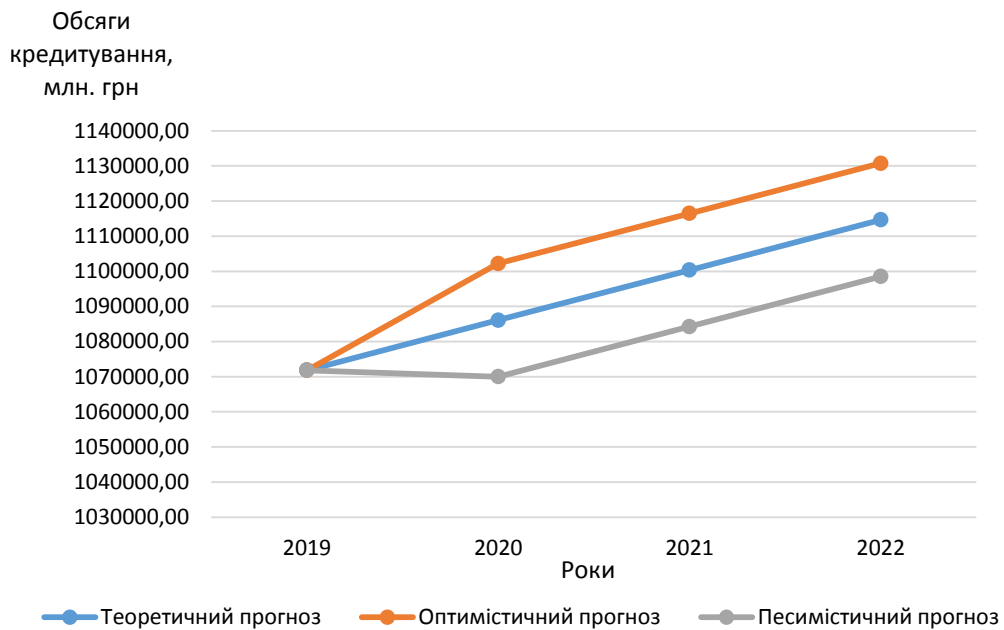

Рис. 3.3. GAP-аналіз розривів прогнозних обсягів кредитування на 2020-2022 рр., млн. грн (виконано автором за джерелом [16])

3.2. Рекомендації щодо зниження кредитних ризиків банків України

Сучасний стан економіки України вимагає надійної та ефективної банківської системи, яка відіграє ключову роль у стабілізації фінансової системи, спираючись на яку можна вирішувати нагальні економічні та соціальні проблеми розвитку суспільства. Однією з найважливіших функцій банківської системи є формування ресурсної бази у цілях фінансового забезпечення реального сектору економіки достатніми джерелами ресурсів. За останні роки в економіці і банківській системі України відбулися радикальні зміни, обумовлені побудовою ринкових засад в країні і негативним впливом світової економічної кризи [11].

Для того, аби кредитна діяльність банківської системи України продовжувала активно розвиватися, необхідно забезпечити всі умови, які будуть сприяти цьому розвитку. Найголовнішою з них є усунення кредитних

ризиків, які підвищують рівень довіри як з боку кредиторів (банків та банківських установ), так і з боку позичальників (юридичних і фізичних осіб). Можна навести наступні практичні рекомендації, що стосуються питання управління кредитними ризиками за такими напрямками (рис. 3.4).

Створення ідеального середовища кредитного ризику

- Рада директорів банку повинна нести відповідальність за періодичний перегляд політики кредитного ризику свого банку
- Політика має чітко визначати рівень толерантності банку для ризиків, а також розподіл процентної ставки, який він вимагає для прийняття таких ризиків
- Керівництво зобов'язане реалізувати затверджену Радою кредитну стратегію для класифікації, вимірювання, моніторингу та регулювання кредитного ризику.

Формування повного процесу кредитування

- банки повинні діяти в межах чітко визначених кредитних критеріїв, які формуватимуть цільовий ринок банку, вимоги до облікових даних позичальника, призначення та структуру кредиту, а також джерело погашення.
- Фінансові установи повинні встановити загальний кредитний ліміт для всіх індивідуальних позичальників, а також для пов'язаних контрагентів, як зазначено в кредитній політиці.

Забезпечення контролю за кредитними ризиками

- банківським установам потрібно застосовувати механізм внутрішнього контролю, щоб переконатися, що зміни в кредитній політиці, встановлення нових лімітів та процедур повідомляються відповідним органам вчасно.

Інтелектуальний набір персоналу

- Керівництво зобов'язане забезпечити виділення достатніх і компетентних трудових ресурсів для контролю та управління кредитними ризиками.

Впровадження ефективної інформаційної системи

- Інформаційна система повинна: дозволити банку використовувати аналітичні методи для ведення бази даних щодо кредитних досліджень; повідомляти про високу експозицію; відстежувати стан і ефективність облікового запису; забезпечувати контролювання банківської мережі.

Рис. 3.4. Рекомендації зниження кредитних ризиків (розроблено автором за джерелом [15])

Висновки за третім розділом

Для того, аби збільшити ефективність банківської системи, необхідно вжити заходи, що підвищать довіру населення та зменшать ризики кредитування. Основним завданням є впровадження ефективної інформаційної системи, яка допоможе банківській системі робити точні аналітичні розрахунки, відстежувати всі показники та забезпечувати загальний контроль.

Для виявлення тенденцій та перспектив розвитку було проведено прогноз обсягів кредитування на 2020-2022 рр. двома методами: методом середньої геометричної (у 2022 році обсяги кредитування складуть 1050199 млн. грн.) та методом екстраполяції (за сприятливих умов і позитивного розвитку економіки у 2022 р. обсяг становитиме 1130748,71 млн. грн.; при найгірших умовах (політичні, економічні перешкоди) – 1098518,24 млн. грн.).

Рекомендації щодо зниження кредитних ризиків сприятимуть розвитку кредитування в Україні і підвищать імідж української банківської системи.

Збільшення обсягів кредитування свідчатиме про розвиток підприємницької активності та збільшення споживчого попиту.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Обсяги кредитування в Україні скорочуються в результаті впливу негативних економічних, політичних та системних чинників. Також значною мірою впливає недосконалість нормативно-законодавчої бази, державного регулювання у банківському секторі. Разом із скороченням обсягів, зростають ризики кредитування.

Завдяки проведенню матричного аналізу, можна виявити наступні перспективи та ризики, що стоять перед банківською системою України у поточному році, а саме: зважаючи на низьку інфляцію та зниження облікової ставки, очікується зниження вартості кредитів; після трьох років високих прибутків фінансовий результат сектору різко погіршиться, переважно через зниження якості кредитів та доформування резервів під них; пом'якшення з боку НБУ регуляторних вимог до банків, задля пом'якшення впливу пандемії на банківський сектор та з метою підтримання економіки; відтерміновано запровадження буферів капіталу, банкам дозволено реструктурувати кредити клієнтів на взаємовигідних умовах; НБУ запровадив новий інструмент довгострокового рефінансування під плаваючу ставку.

Під час дослідження, було встановлено, що банківська система України стоїть на шляху реформування, проводяться необхідні заходи для нормального її функціонування, серед яких: зміцнення банківської системи України; підвищення її стійкості до криз; зміцнення довіри до банківської системи з боку вкладників та інвесторів; активізація діяльності банків із залучення коштів та їх трансформації в кредити для реального сектора економіки; поглиблення інтеграції банківської системи України у світовий фінансовий простір; зниження ймовірності кредитування недобросовісних позичальників і зменшити кількість проблемних кредитів, використовуючи при цьому механізми реструктуризації й списання боргу; підвищення фінансової грамотності населення, задля розуміння ризиків і вигод використання фінансових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національний банк залишив без змін критерії розподілу банків на групи на 2019 рік: НБУ URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zalishiv-bez-zmin-kriteriyi-rozpodilu-bankiv-na-grupi-na-2019-rik>. (дата звернення 24.05.2020)
2. Огляд банківського сектору Травень 2020 року: НБУ URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2020-05.pdf?v=4 (дата звернення 24.05.2020)
3. Національний банк України URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення 25.05.2020)
4. Сумарні активи банків України: Міністерство фінансів України URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/active/2020/>
5. Розвиток банківського кредитування господарюючих суб'єктів як умова забезпечення сталого економічного зростання в Україні: Національний інститут стратегічних рішень URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/rozvitok-bankivskogo-kredituvannya-gospodaryuyuchikh-subektiv-yak-umova> (дата звернення 26.05.2020)
6. Сумарні активи банків України: Міністерство фінансів України URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/active/2017/> (дата звернення 25.05.2020)
7. Сумарні активи банків України: Міністерство фінансів України URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/active/2018/> (дата звернення 25.05.2020)
8. Сумарні активи банків України: Міністерство фінансів України URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/active/2019/> (дата звернення 25.05.2020)

9. Річний звіт Національного банку України 2018: Національний банк України URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=annual_report_2018.pdf (дата звернення 26.05.2020)
10. Основні показники діяльності банків: Міністерство фінансів України URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/> (дата звернення 25.05.2020)
11. Звіт про фінансову стабільність Грудень 2019: Національний банк України URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2019-H2.pdf?v=4 (дата звернення 25.05.2020)
12. Арбузов С.Г. Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. Банківська енциклопедія, Київ : Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. 504 с.
13. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович. Київ : КНЕУ, 2012. 599 с.
14. Коваленко Д.І., Венгер В.В. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика. Навчальний посібник. Київ, 2013. 578с.
15. Глущенко В. В., Садова Г. О. Сучасні тенденції банківського кредитування в Україні. Бізнес Інформ 2018. №10. с. 321 - 326)
16. Рахман М. С. Общая теория статистики: опорные материалы к занятиям. Х.: ХНУ имени В. Н. Каразина. 2012. 90 с.
17. Рахман М. С. Статистика рынка товаров и услуг: учебное пособие. Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина. 2013. 176 с.
18. Івасів Б. С. Гроші та кредит. Київ, 2008. 528 с.
19. Гальчинський А. Теорія грошей: Навч. посібник. Київ, 1996. 413с
20. Зайцева Л. О. Банківська система України: стан, проблеми розвитку Бізнес Інформ. 2018. №1. с. 280 – 285
21. Біляєва В. Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків України. Бізнес Інформ. 2015. № 9. С. 314–319.

22. Самородов Б. В., Азаренкова Г. М., Шкодiна I. В., Бабенко М. В. Рекомендацiї щодо визначення стабiльностi процесу банкiвського кредитування. Бiзнес Iнформ. 2019. №2. с. 367 - 374

23. Зверук Л. А., Лисенко Т. С. Управлiння кредитною дiяльнiстю банкiвських установ: сутнiсть, практика, напрями вдосконалення. Бiзнес Iнформ. 2019. №1. с. 349 – 357

24. Крук О. М. Аналiз кредитного портфеля комерцiйного банку. Бiзнес Iнформ. 2018. №10. с. 309 – 314

АНОТАЦІЯ

наукової роботи під шифром «ЛОТОС»

Дохідна частина банківської установи формується здебільшого за рахунок обсягу наданих кредитів та умов кредитування учасників ринку фінансових послуг, недостатність або недоступність кредитних ресурсів негативно впливає на стан всієї економіки. Стабільність розвитку економіки в Україні значно залежить від акумуляції та ефективного перерозподілу грошових коштів через процеси кредитування учасників ринку фінансових послуг.

Метою роботи є економіко-статистичний аналіз сучасного стану кредитної діяльності банківської системи України в турбулентних умовах розвитку вітчизняної економіки, виявлення тенденцій й обґрунтування перспектив розширення та зниження ризиків кредитної діяльності банківських установ.

Для досягнення поставленої мети виконані **завдання**: визначити соціально-економічну сутність кредитної діяльності банків; розглянути класифікацію форм і видів кредитної діяльності банків; визначити проблеми та перспективи розвитку кредитної діяльності в Україні; провести структурний, динамічний, сезонний та матричний аналіз кредитної діяльності банківської системи України; розробити прогноз та навести рекомендації щодо її покращення.

У процесі виконання роботи були використані такі **методи**: теоретичного узагальнення, історичний, діалектичний, синтезу, порівняння(стосовно першого розділу дослідження); різноманітні статистичні(для проведення структурного та динамічного аналізу економічних показників та виявлення основних тенденцій банківського сектору), табличний, графічний(для візуального представлення результатів дослідження), матричний (встановлення взаємозв'язків між різнорідними факторів впливу), екстраполяції, економіко-математичні методи та інші.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків і рекомендацій. Виконана на 28 сторінках, містить 5 таблиць, 26 рисунків та 24 джерела інформації: наукові та літературні джерела, відкриті джерела Інтернет, законодавчі та нормативні документи, статті, монографії, статистична інформація.

Результати дослідження були апробовані у науковому фаховому виданні України та впровадженні у практичну діяльність.

Ключові слова: банківська система, Україна, кредит, аналіз, валютний курс, сезонність, SWOT-аналіз, прогноз, ризик, рекомендації.